

Rehber Öğretmenlerin Sanal Zorbalık Farkındalık Düzeyinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

Exploring Guidance Counselors' Cyber Bullying Awareness Level in Terms of Various Variables

Mehmet Barış HORZUM 1**, Tuncay AYAS 2***

ÖZ: Bu araştırmanın amacı psikolojik danışmanların (rehber öğretmenlerin) sanal zorbalık farkındalıklarının cinsiyet, kıdem, yaş ve diğer branş öğretmenlerinin farkındalıkları açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın örneklemini 2009-2010 öğretim yılı ikinci döneminde Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan 180 psikolojik danışman (rehber öğretmen) oluşturmaktadır. Araştırmada psikolojik danışmanların (rehber öğretmenlerin) sanal zorbalık farkındalığını ölçmek üzere Ayas ve Horzum (2011) tarafından geliştirilen “Öğretmenlerin Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda bayan psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalıklarının erkek psikolojik danışmanlardan anlamlı derecede yüksek olduğu; psikolojik danışmanların yaşları ile sanal zorbalık farkındalıkları arasında negatif yönlü, düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bunun yanında psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalığı kıdemlerine göre farklılık göstermemiştir. Psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalıklarının diğer branştaki öğretmenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: sanal zorbalık, rehber öğretmen, sanal zorbalık farkındalık düzeyi.

ABSTRACT: The purpose of this study is to investigate guidance counselors' awareness level of cyber bullying regarding their gender, seniority, age and make comparisons with other teachers' awareness level of cyber bullying. The sample of this study was composed of 180 guidance counselors working at Ministry of Education in spring semester of 2009-2010 academic year. “Teachers' Awareness of Cyber Bullying Scale” developed by Ayas and Horzum (2011) was used to measure guidance counselors' cyber bullying awareness level. The results indicated that female guidance counselors' cyber bullying awareness level was significantly higher than the male guidance counselors' awareness level. In addition, it was found that there was a significant, negative and slight relationship between the age of guidance counselors and their cyber bullying awareness level. However, their cyber bullying awareness level did not differ with respect to their seniorities. In addition, it was found that cyber bullying awareness level of guidance counselors' was significantly higher than the other teachers.

Keywords: cyber bullying, guidance counselor, cyber bullying awareness level.

1. GİRİŞ

Öğrencilerin okullardaki eğitim öğretim faaliyetlerini olumsuz şekilde etkileyen şiddet ve zorbalık olayları öğrencilerin teknolojik gelişmeleri kullanmaya başlamasıyla birlikte sanal ortama da taşınmıştır. Okullardaki sanal zorbalık olaylarının teknolojik alandaki gelişmelerle birlikte kaygı verici bir şekilde arttığı görülmektedir. Teknolojinin kullanılmasıyla ilgili okullarda görülen ilk şiddet olayı 1999 yılında ABD'nin Colorado eyaletindeki bir okulda meydana gelmiştir. Okulda şiddet olaylarına karışan öğrencilerin bilgisayar oyunlarında şiddet içeren oyunları oynadıkları ve şiddet içeren web sitelerine girdikleri görülmüştür (Slater, 2003).

Sanal zorbalıkla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde sanal zorbalığı Willard (2005) mağdurlara zarar vermek için internet gibi dijital ortamlar veya materyallerin kullanılması olarak tanımlamıştır. Sanal zorbalık sanal ortamda yalan söylemek, yazarının belli olmadığı negatif sözler sarf etmek, bir başkasının yerine geçmek, tehdit etmek, sindirmek, alay etmek, aşağılamak, hakaret etmek, hakkında dedikodu yaymak, şahsi fotoğrafları sanal ortamda izinsiz

** Yrd. Doç. Dr. 1, Sakarya Üniversitesi 1, Eğitim Fakültesi, Sakarya-Türkiye, e-posta: mhorzum@sakarya.edu.tr

*** Doç. Dr. 2, Sakarya Üniversitesi 2, Eğitim Fakültesi, Sakarya-Türkiye, e-posta: tayas@sakarya.edu.tr

yayınlamak, virüslü yazılımlar programlamak, bilgisayar korsanlığı yapmak ve e-postalar göndermek gibi olumsuz davranışları içermektedir (Arıca ve diğ., 2008).

Sanal zorbalıkla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde sanal zorbalığın okullarda önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Li (2008) tarafından Kanada'da yaşları 12-13 arasında 157 ve Çin'de 11-14 yaş arası 202 öğrenciyle yaptığı çalışmada sanal zorbalığın her iki ülkede de önemli bir sorun olduğu görülmüştür. Kanada'daki öğrencilerden elde edilen verilere göre öğrencilerin %55'i sanal zorbalığa maruz kaldığı, %25'i ise sanal zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Çin'li öğrencilerin neredeyse her 3'ünden 2'si sanal zorbalığa maruz kalmıştır ve %35'ten fazlası ise sanal zorbalık yapmıştır.

Wolak, Mitchell ve Finkelhor (2007) 13-17 yaş arasındaki gençlerle yaptığı çalışmada gençlerin %43'ünün sanal zorbalık deneyimi yaşadıklarını belirtmiştir. Williams ve Guarra'nın (2007) araştırmalarında 5. sınıfta sanal zorbalık olaylarının %4.5 oranındayken bu oran 8. sınıfta %12.9'a kadar yükseldiği, 11. sınıfa gelindiğinde ise bu oran %9'a düştüğü görülmektedir. Stys (2004) yaşları 14 ile 18 arasında olan 233 kişiyle yaptığı çalışmada sanal zorbalık olaylarının %33.8 oranında olduğu görülmektedir.

Mark'ın (2009) çalışmasında 6. sınıfta sanal zorbalık oranlarının %20, 7. sınıfta %34 ve 8. sınıfta %48 olduğu bulunmuştur. İngiltere'de yapılan bir çalışmada araştırmaya katılan her dört çocuktan birinin sanal zorbalığa maruz kaldığı ifade edilmiştir (NCH, 2002). Sanal zorbalıkla ilgili farklı ülkelerde yapılan araştırmalar incelendiğinde sanal zorbalık oranlarının %4.1 ile %62 arasında değiştiği görülmektedir (Kowalski ve Limber, 2007; Li, 2006).

Türkiye'de sanal zorbalıkla ilgili araştırmalar yeni yeni yapılmaya başlanmıştır. Bu konuyla ilgili ilk çalışma Erdur-Baker ve Kavsut (2007) tarafından yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada sanal zorba oranının %28, sanal kurban oranının ise %30'a ulaştığı ifade edilmiştir. İstanbul'da sanal zorbalık konusunda yapılan bir araştırmada erkeklerin %13.4'ünün, kızların %10.4'ünün kendilerini sanal zorbalık mağduru olarak tanımladıkları; öğrencilerin %35.7'sinin sanal zorbalık davranışları sergiledikleri, %5.9'unun sanal zorbalık mağduru oldukları bulunmuştur. Aynı araştırmada erkeklerin %19'unun ve kızların %16.7'sinin sanal zorbalık davranışlarda buldukları; erkeklerin %3.3'ünün ve kızların %2.6'sinin sanal zorbalık mağduru oldukları bulunmuştur (Arıca ve diğ., 2008). Ayas ve Horzum (2011) tarafından ilköğretim öğrencileri ile yapılan araştırmada öğrencilerin %18,6'sının sanal zorbalığa maruz kaldığı, %11,6'sının sanal zorbalık davranışlarını sergilediği görülmüştür. Ayas (2011) lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada öğrencilerin %17,4'ünün sanal zorbalığa maruz kaldığını ve %15,5'inin sanal zorbalık yaptığını belirtmiştir.

Arıca'nın (2009) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında öğrencilerin %19.7'sinin hayatta en az bir kez sanal zorbalık yaptığı, %54.4'ünün ise en az bir kez sanal zorbalığa maruz kaldıkları bulunmuştur. Dilmaç'ın (2009) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında öğrencilerin %22.5'inin sanal zorbalık davranışlarını yaptıkları, %55.3'ünün sanal zorbalığa hayatlarında bir kez dahi olsa maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır.

İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin %32.6'sının en az bir kez sanal zorbalığa maruz kaldıkları, %22.5'inin ise bir ve daha fazla sanal zorbalık davranışlarında buldukları bulunmuştur (Aydoğan, Dilmaç ve Deniz, 2009). Yurt dışında ve Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde sanal zorbalık olaylarının hiçte küçümsenmeyecek oranlarda olduğu görülmektedir.

Sanal zorbalıkla ilgili araştırmalar geleneksel zorbalığa göre daha yeni yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle sanal zorbalıkla ilgili kapsamlı araştırmalara ihtiyaç vardır. Sanal zorbalıkta geleneksel zorbalık gibi fiziksel bir temasın olmaması dolayısıyla sanal zorbalık olaylarını açıkça tespit etme olasılığı zordur (Hinduja ve Patchin, 2006). Sanal zorbalık olaylarında fiziksel bir temasın olmaması nedeniyle mağdurda fiziksel bir zararda oluşturmaz.

Bazı öğretmenler, sadece fiziksel yaralanmalara neden olan olayları zorbalık olarak değerlendirmektedirler. Psikolojik saldırganlığı, kötü isim takmayı, çocukların birbirleriyle alay etmesini zorbalık olarak görmemektedirler (Orpinas, Horne ve Staniszewski, 2003).

Sanal zorbalık olaylarında kurbanda herhangi bir fiziksel zarar olmamasına rağmen yaşanan bu olaylar sonucunda kurbanın psikolojik olarak olumsuz şekilde etkilendiği yapılan araştırmalarda görülmektedir. Sanal zorbalığa maruz kalanlarda düşük öz saygı, üzüntü, hayal kırıklığı, psikosomatik belirtiler, okul devamsızlığı, toplumsal uyum bozukluğu, okul korkusu, akademik başarısızlık, yalnızlık, anksiyete, depresyon ve intihar gibi ciddi sorunlar görülmektedir (Bargh ve McKenna, 2004; Campell, 2005; Patchin ve Hinduja, 2006; Ybarra ve Michell, 2004).

Sanal zorbalığın uzun zaman öğretmen ve aileler tarafından tespit edilip önlenmesine yönelik gerekli önlemler alınmaması durumunda, kurban üzerinde birçok travmalara neden olmaktadır. Sanal zorbalık olayları kurbanlar üzerinde okulu bırakmak istemekten, intihara kadar geniş bir çerçevede olumsuz etkiye neden olabilmektedir (Kirbey, 2008). Sanal zorbalığın psikolojik zararının yanı sıra kurbanlarda alkol, eroin, kokain gibi uyuşturucu kullanımının artmasına da neden olabilmektedir (Ybarra, Espelage ve Mitcheel 2007). Ybarra, Diener-West ve Leaf'e (2007) göre sanal zorbalık olayları duygusal sorunlardan okulda silah taşımaya kadar bazı olumsuz durumlara da neden olabilmektedir.

Willard (2002) sanal zorbalık olaylarını yapan kişilerin bu davranışları yapmalarının nedenlerini şöyle sıralamaktadır;

- a. Sanal zorbalık yapanlar, yaptıkları bu davranışlardan dolayı hiç yakalanamayacaklarını, yakalanmalarının çok az bir olasılık olduğunu düşünürler.
- b. Sanal zorbalık yapanlar, kurbanlara hiçbir fiziksel zarar vermediklerini düşünürler.
- c. Başkaları da sanal zorbalık yaptığını göre bu davranışlar etik dışı değildir.
- d. Sanal zorbalık yapanlar kendilerine yapılanlardan öç almak için bu davranışları yaparlar.

Yetişkinlerin çocuklarının bilgisayar ve internet kullanımını denetleyebilmeleri ve bu konuda çocuklarını eğitebilmeleri için kendilerinin bu konuda gerekli yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Birçok çocuk ailelerinin bilgisayar ve teknoloji kullanımı konusunda gerekli yeterliliğe sahip olmadıklarını belirtmektedir. King ve diğerlerine (2007) göre öğrencilerin %89'u teknolojik araçları ailelerinden daha iyi kullandığını, ailelerin %18'i ise teknolojiyi çok iyi kullandığını ifade etmektedir. Vandebosch, Van Cleemput, Mortelmans ve Walrave'in (2006) araştırmasına katılan çocukların %38'i ailelerinin internet kullanımını hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu vurgulamışlardır. Bunun yanında ergenlerin %12'si ailelerin internet konusunda çocuklarını eğittiklerini ve internette oluşabilecek olumsuzluklar hakkında bilgi verdiklerini ifade etmişlerdir.

Bazı öğretmenler sanal zorbalığın gençler arasında yeni ve önemli bir problem olduğunun farkında değildirler (Beran ve Li, 2005; Chibbora, 2007, Keith ve Martin,2005; Li, 2007). Özellikle öğretmenler arasında, zorbalık problemi bilincinin artırılması gerekmektedir. Bu bilinç günümüzde giderek artmaktadır ancak okullarında zorbalığın olmasına rağmen bunu inkâr etmeyi tercih eden öğretmenler de bulunmaktadır (Rigby, 1994). Öğretmenler okulda geleneksel yapılan zorbalığın bir problem olduğunu fark etmelerine rağmen çok azı öğrencilerin iletişim teknolojilerini kullanarak bir birlerine zarar vereceğini düşünmektedirler (Beran ve Li, 2005).

Sanal zorbalılar dijital araçları kullandığı için mağdurlarına geleneksel zorbaya göre çok daha hızlı bir şekilde zarar verebilmektedirler. Bununla birlikte sanal zorba ve geleneksel zorbalık yapan kişilerin ikisi de mağdur korkutmak ve üzme istemektedirler (Willard, 2006). Öğretmenlerin sanal zorbalık olayının bir problem olduğunu kabul edip bu problemi önlemeye çalışmaları gerekmektedir.

Aileler çocuklarını sadece akşam okuldan eve dönünce görmektedirler. Bu nedenle çocuklarında oluşan davranış değişikliklerini fark edemeyebilirler. Ancak öğretmenler çocuklarla okulda daha fazla zaman geçirdikleri için öğrencilerin farklı davranışlarını daha kolay fark edebilirler (Li, 2006). Stockdale ve diğerleri (2002) öğrencilerin sürekli zorbaca davranışlara maruz kalsalar bile bunu kimseye söylemek istemediklerini ifade etmektedirler. Bu nedenle, öğrencilerin davranışları öğretmen ve aileleri tarafından iyi bir şekilde gözlenmelidir. Birçok öğretmen, okulların sanal zorbalık hakkında politikalar geliştirmesi, ailelerle bu olayları paylaşması ve okul çalışanlarının sanal zorbalık olaylarıyla ilgili eğitilmesi gerektiğini düşünmektedirler (Li, 2006).

Okul yöneticileri ve öğretmenlerin olaylara gösterecekleri duyarlılık zorbalık olaylarının azalmasında etkili olabilmektedir (Ayas, 2008). Sanal Zorbalık problemlerini önleme programının oluşturulması ve değerlendirilmesi için okul müdürü, her sınıf seviyesinden birer öğretmen, okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen), veli ve öğrenci temsilcilerinden oluşan bir komite oluşturulmasında fayda görülmektedir. Okul komitesi oluşturulduktan sonra atılacak ilk adım komitedeki insanları yetiştirmek olmalıdır (Rigby, 2001).

Okul psikolojik danışmanlarının sanal zorbalık olaylarının önlenmesinde bazı sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukların başında okuldaki ergen ve çocukların sanal zorbalıkla ilgili bilgilenmelerini ve sanal zorbalığın psikolojik etkileriyle ilgili farkındalıklarını geliştirmek gelmektedir. Bunun yanında sanal zorbalığın okuldaki yaygınlığını araştırmak ve sanal zorbalığı önlemeye yönelik program ve politikalar geliştirmek; okulda sanal zorbalık olaylarına müdahale etmek için okul personelinden bir kadro oluşturmakta önemli görevlerdendir. Ayrıca sanal zorbalıkla ilgili aileleri bilgilendirmek okul psikologlarının görev ve sorumlulukları arasındadır (Diamanduros ve diğ. 2008).

Sanal zorbalık olaylarının önlenmesine yönelik çalışmalarda öğretmenlere ve özellikle psikolojik danışmanlara büyük sorumluluklar düşmektedir. Sanal zorbalık olaylarına maruz kalan öğrencilerin bu olaylardan olumsuz şekilde etkileneceklerinden psikolojik sorunlar yaşayacaklardır. Yaşadığı bu psikolojik sorunlardan dolayı okulda ilk başvuracağı kişinin psikolojik danışman olması nedeniyle psikolojik danışmanların bu konuda ne kadar farkındalıklarının olduğunu belirlemek önemli görülmektedir. Yapılan literatür taramalarında öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalığına yönelik çalışmaların olduğu (Ayas ve Horzum, 2011; Mark, 2009) ancak psikolojik danışmanların farkındalığına yönelik çalışmaya rastlanılmamış olması nedeniyle böyle bir araştırmaya gerek duyulmuştur.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, genel tarama modellerinden kesitsel tarama modeline uygun olarak planlanmış ve yürütülmüştür. Kesitsel tarama modeli değişkenlerin bir kez ölçüldüğü diğer değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2009-2010 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığında çalışan, e-posta adresi bulunan ve araştırmacılar tarafından hem adı soyadı hem de e-posta adresine erişilebilen toplam 1000 psikolojik danışman (rehber öğretmen) oluşturmaktadır. Bu evrenden 1/5 oranına göre 200'ünün örnekleme seçilmesine karar verilmiştir. Örneklem seçerken basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evrenden rastgele kura yöntemi ile 200 psikolojik danışman seçilmiş ve bu öğretmenlere mail atılmıştır. Bu öğretmenlerden 184 tanesi ölçeği doldurmuş, 16 öğretmen ise ankete cevap vermemişlerdir. Doldurulan 184 ölçekten 4 tanesi tamamen aynı şık doldurulduğu için araştırmadan çıkarılmıştır. Sonuçta araştırmanın örneklemini 2009-2010 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığında çalışan toplam 180 psikolojik

danışman oluşturmuştur. Bu öğretmenler, Türkiye'nin farklı illerinden internet kullanma becerisi olan gönüllü katılımcılardır. Bu öğretmenlerin demografik yapıları incelendiğinde 100'ü kadın, 80'i erkek; 60'ı 22-26, 27'si 27-31, 48'i 32-36, 33'ü 37-41 ve 12'si ise 42-46 yaş aralığında, 66'sı 1-5 yıl, 37'si 6-10 yıl, 53'ü 11-15 yıl ve 24'ü ise 16 yıl ve üzeri aralığında deneyime sahip öğretmenlerdir. Öğretmenlerin yaşları sürekli veri olarak toplanmış, demografik özellik olarak sunulurken sınıflamalı veriye dönüştürülmüştür.

2.3. Veri Toplama Aracı, Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak Ayas ve Horzum (2011) tarafından geliştirilen "Öğretmenlerin Sanal Zorbalık Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek toplam 14 maddeden oluşan tek faktörlü bir yapıya sahiptir. Ölçekte yer alan 14 maddenin faktörlerdeki yük değerleri 0.46-0.78 arasında değişmektedir. Ölçek toplam varyansın %44'ünü açıklamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .82'dir. Ölçekte yer alan bu maddelere katılma düzeyini ifade etmek için 5'li Likert tipi derecelendirme kullanılmaktadır. Bu derecelendirme "Her zaman (5), Sık sık (4), Ara sıra (3), Nadiren (2) ve Hiçbir zaman (1)" şeklindedir. Ölçekte yer alan 10 madde düz, geriye kalan 4 madde ise ters maddelerdir. Ölçekten 14 ile 70 arasında puan alınmaktadır. Araştırmada veriler internetten e-posta ile iletilen anketin doldurulması ile elde edilmiştir. Toplanan veriler SPSS 13.0 paket programına girilerek çözümlenmiştir. Çözümlemede öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonuçlarına göre verilerin normal dağıldığına ($k_s = .059$, $p = .200$) ve parametrik testler kullanılmasına karar verilmiştir. Psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalıklarının diğer branşlardan öğretmenlerin farkındalıkları ile karşılaştırmada tek örneklem t-testi, cinsiyet açısından fark olup olmadığına ilişkisiz örneklem için t-testi, kıdem açısından fark olup olmadığına ilişkisiz örneklem için ANOVA testi ve yaşla sanal zorbalık arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon testi ile bakılmıştır. İstatistiklerde .05 anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalık düzeylerinin cinsiyet, kıdem ve yaş değişkenlerinde farklılık olup olmadığı sırasıyla incelenmiştir. İlk olarak araştırmaya katılan psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalığının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkisiz örneklem için t-testi ile bakılmıştır.

Tablo 1: Psikolojik Danışmanların Sanal Zorbalık Farkındalıklarının Cinsiyete Göre Değişimi T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	sd	t	p	η^2
Kadın	100	56.92	5.70	178	2.07	.040	.03
Erkek	80	54.81	7.95				

Tablo 1 incelendiğinde psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalık puanlarının ortalaması cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($t_{(178)} = 2.07$, $p < .05$). Araştırmaya katılan psikolojik danışmanlardan bayanların sanal zorbalık farkındalıklarının ($\bar{x} = 56.92$) erkeklere ($\bar{x} = 54.81$) göre yüksek olduğu bulunmuştur. Test sonucunun etki büyüklüğüne .03'dür. Etki büyüklüğü .01'den yüksek, .06'dan düşük olduğu için orta etki büyüklüğü olarak ele alınmaktadır (Green ve Salkind, 2005). Bu bulgu, psikolojik danışmanların

sanal zorbalık farkındalıklarında cinsiyetin orta etki büyüklüğünde anlamlı bir değişken olduğunu göstermektedir.

Araştırmada ikinci olarak psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalığının kıdemlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ANOVA testi ile bakılmıştır. Test sonucunda elde edilen sonuçlar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Psikolojik Danışmanların Sanal Zorbalık Farkındalıklarının Kıdeme Göre Değişimi Anova Sonuçları

Kıdem	N	\bar{x}	SS		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
1-5 Yıl	66	57.33	6.43	Gruplar arası	187.33	3	62.44	1.34	.263
6-10 Yıl	37	55.65	6.49						
11-15 Yıl	53	55.34	7.77	Gruplar içi	8210.32	176	46.65		
16 Yıl ve üzeri	24	54.67	6.15						
Toplam	180	56.04	6.85	Toplam	8397.65	179			

Tablo 2 incelendiğinde psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalık puanlarının ortalaması kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F_{(3,176)} = 1.34, p > .05$). Psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalığı kıdeme göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bu bulguya göre kıdem öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalığını etkilememektedir.

Araştırmada üçüncü olarak psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalık ile yaşları arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon testi ile bakılmıştır. Test sonucunda psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalığı ile yaşları arasında negatif yönlü düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r = -.18, p = .017$). Bu bulgu psikolojik danışmanların yaşlarının artması ile sanal zorbalık farkındalığının azaldığını, öğretmenlerin yaşları azaldıkça sanal zorbalık farkındalığının arttığını gösterecek niteliktedir.

Araştırmada son olarak psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalığının düzeyinin diğer branşlardan öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalık puan ortalaması olan 55’ten (Ayas ve Horzum, 2011) istatistiksel olarak farklı olup olmadığına tek örneklem t-testi ile bakılmıştır.

Tablo 3. Psikolojik Danışmanların Sanal Zorbalık Farkındalıklarının Diğer Branşlardan Öğretmenlerin Sanal Zorbalık Farkındalık Puanlarından Farkı Tek Örneklem T-Testi Sonuçları

	N	\bar{x}	SS	Test değeri: 55			
				sd	t	p	η^2
PSKDAN	180	56.04	6.85	179	2.05	.042	.15

Tablo 3 incelendiğinde psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalık puanlarının ortalaması, diğer branşlardan öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalık puan ortalaması olan 55’ten istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($t_{(179)} = 2.05, p < .05$). Farkın kaynağına bakıldığında psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalığının diğer branşlardan öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalığından yüksek olduğu görülmektedir. Test sonucunun etki

büyüklüğü .15'dir. Etki büyüklüğü .2'den düşük olduğu için küçük etki büyüklüğü olarak ele alınmaktadır (Green ve Salkind, 2005). Bu bulgular psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalıklarının diğer branş öğretmenlerinkinden yüksek olduğu ancak bu farkın çok yüksek olmadığı yani düşük etki büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Günümüzde teknolojik gelişmelerin öğrenciler tarafından daha yaygın bir şekilde kullanılmasıyla birlikte teknolojinin olumlu ve olumsuz etkileri de gözlenmeye başlanmıştır. Olumsuz etkilerin başında teknolojinin kullanımı ile gerçekleştirilen zorbalık davranışlarıdır. Sanal zorbalık davranışları mağdurlarının üzerinde psikolojik etkileri bulunmaktadır. Bu yönüyle sanal zorbalığa maruz kalan öğrencilerin psikolojik olumsuzlukları yaşamaması için okul idarecileri, öğretmenler, okul personeli ve özellikle okul psikolojik danışmanlarına önemli sorumluluklar düşmektedir.

Psikolojik danışmanlar açısından sanal zorbalığın ne olduğu, sanal zorbalığa maruz kalanların yaşayacağı psikolojik sorunlar, sanal zorbalığı önlemek için nelerin yapılması gerektiğini bilmek oldukça önemlidir. Yani psikolojik danışmanların sanal zorbalık hakkında farkındalıkları ve bilgileri sanal zorbalık olaylarını önlemek için oldukça önemlidir. Bu araştırmada psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalıkları ve bunların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi konu edilmiştir.

Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalıkları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bayan psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalıkları erkeklerden anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. İkiz'in (2009) araştırmasına göre bayan psikolojik danışmanların empatik eğilimleri erkeklere göre daha yüksektir. Dökmen'e (2004) göre empati başkasının duygu, düşünce ve davranışlarını onun bakış açısıyla anlamaktır. Empatik eğilim ise kişileri günlük yaşamdaki empati kurma potansiyelidir. Bayan psikolojik danışmanların empatik eğilimlerinin yüksek olması bayan psikolojik danışmanların sanal zorbalık konusunda erkeklerden daha fazla duyarlılık göstermesinde etkili olabilir. Literatür incelenmesinde sanal zorbalıkla psikolojik danışmanların farkındalıklarına yönelik çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Ayas ve Horzum'un (2011) araştırmasında farklı branşlardan öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalıkları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. İki araştırmada farklı sonuçların bulunmasının nedenlerinden biri olarak öğretmenlerin branşları görülebilir. Rehber öğretmenlerin sanal zorbalık ya da geleneksel zorbalıkla karşılaşan öğrencilerle iletişim içinde olmaları böyle bir farklılığın oluşmasında etkili olmuş olabilir.

Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların yaşları ile sanal zorbalık farkındalıkları arasında negatif yönlü, düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Psikolojik danışmanların yaşı arttıkça sanal zorbalık farkındalıkları azalmaktadır. Bu yönüyle psikolojik danışmanlardan yaşları küçük olanların teknolojik yetkinlikleri ve teknolojik gelişmeleri daha iyi takip ettikleri söylenebilir. Bu yönüyle psikolojik danışmanlardan yaşları küçük olanların teknoloji yetkinliğinden sanal zorbalık farkındalıklarının yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Psikolojik danışmanların sanal zorbalık farkındalığı, kıdemlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemesine rağmen 1-5 yıl arasında kıdeme sahip olan öğretmenlerin farkındalık puanlarının diğer kıdemlerdeki öğretmenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farklılık öğretmenlerin teknolojik gelişmeleri takip etmesine ve lisans eğitimini yeni bitirmiş olmalarına bağlanabilecek niteliktedir. Bunun yanında geleneksel zorbalıkla ilgili çalışmaların 2000'li yılların başından itibaren yapılmaya başlanması nedeniyle üniversite eğitimi sırasında bu bilgilerden haberdar olabilecekleri ve bu bilgilerle sanal zorbalık arasında ilişki kurmuş olmaları böyle bir farklılığın oluşmasında etkili olmuş olabilir.

Araştırmada diğer bir bulgu ise psikolojik danışmanların diğer branştaki öğretmenlerden sanal zorbalık farkındalık puan ortalamalarının daha yüksek olduğudur. Psikolojik danışmanların okullarda bu tür problem yaşayan öğrencilerle diğer öğretmenlerden daha fazla iletişim içerisinde olmalarından dolayı böyle bir farklılık oluşmuş olabilir.

Okullarda yaşanan sanal zorbalık olaylarının önlenmesi için okul çalışanlarının bu olayların farkında olmaları gerekmektedir. Bu farkındalığı oluşturmada psikolojik danışmanlara diğer okul personelinden daha fazla görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu sorunun farkında olmayan psikolojik danışmanların sorunun çözümü için yapacakları çok sınırlı olacaktır. Okullarda önemli bir sorun haline gelmeye başlayan sanal zorbalık sorununun önlenmesi için yapılması gereken en önemli etkinliklerden biri de farkındalık kazandırmaktır. Bu farkındalığın kazandırılması gereken personelin başında da psikolojik danışmanlar gelmektedir. Gerekli farkındalığa sahip olan psikolojik danışmanlar okuldaki diğer personele, aileye ve en önemlisi de öğrencilere gerekli bilgileri vererek kullandıkları teknolojik araçlarda karşılaşacakları sorunlar hakkında bilinçlenmelerini sağlayacaklardır.

Psikolojik danışmanların sanal zorbalıkla ilgili farkındalık sağlayabilmeleri için üniversite eğitimi esnasında sanal zorbalıkla ilgili gerekli bilgilerin aday psikolojik danışmanlara verilmesi, mezun durumundaki psikolojik danışmanlara da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sistemli bir şekilde düzenlenecek hizmet içi eğitimlerle sağlanabilir.

5. KAYNAKLAR

- Aricak, T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.
- Aricak, T.; Siyahhan, S.; Uzunhasanoglu, A.; Sarıbeyoglu, S.; Cıplak, S.; Yılmaz, N. ve Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(3), 253-261.
- Ayas, T. (2008). İlköğretim okullarına yönelik geliştirilen zorbaca davranışları önleme programının etkinliğinin test edilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2011). Exploring the Teachers' Cyber Bullying Perception in terms of Various Variables. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(2), 619-640.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 369-380.
- Ayas, T. (2011). Lise öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma yaygınlığı. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi 3-5 Ekim 2011 İzmir.
- Aydoğan, D., Dilmaç, B. ve Deniz, M. E. (2009). İlköğretim Öğrencilerinde Sosyal Destek ve Siber Zorbalığın İncelenmesi. 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 1-3 Ekim, İzmir.
- Barg, J. A. & McKenna, K. Y. A. (2004). The internet and social life. *Annual Review of Psychology*, 55, 573-590
- Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32, 265-277.
- Campbell, M. (2005). Cyberbullying: An old problem in a new guise? *Australian Journal of Guidance and Counseling*, 15, 68-76.
- Chibbaro, J. S. (2007). School counselors and the cyberbully: Interventions and implications. *Professional School Counselor*, 11(1), 65-68.
- Diamanduros, T., Downs, E. & Jenkins, J. S. (2008). An intervention of cyberbullying the role of school psychologists in the assessment, prevention. *Psychology in the Schools*, 45(8), 693-704.
- Dilmaç, B. (2009). Cyber bullying: A preliminary report on college students. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1307-1325.
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. *Eğitim Araştırmaları*, 27, 31-42.

- Green, S. B. & Salkind, N. J. (2005). Using SPSS for Windows and Macintosh, analyzing and understanding data. New Jersey, USA: Pearson Prentice Hall.
- Hinduja, S., & Patchin, J. (2006a). Cyberbullying: Research. Retrieved October 30, 2007, from <http://www.cyberbullying.us/research.php/>
- İkiz, F. E. (2009). İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların empati düzeylerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2), 346-356.
- Keith, S. & Martin, M. E. (2005). Cyber-bullying: Creating a culture of respect in a cyber world. *Reclaiming Children and Youth*, 13, 224-228.
- King, J., Walpole, C., & Lamon, K. (2007). Surf and turf wars online growing implications of internet gang violence. *Journal of Adolescent Health*, 41, 66-68.
- Kirby, E. (2008). Eliminate bullying - A legal imperative. *A Legal Memorandum*, 8(2), 1-6.
- Kowalski, R. M. & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 41(6), 22-30.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 27(2), 157-170.
- Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23, 1777-1791.
- Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, 50(3), 223-234.
- Mark, L. K. (2009). *Student, educator, and parent perceptions of cyber bullying in three Hawai'i middle schools*. Unpublished thesis. University of Hawai'i Educational Psychology.
- National Children's Home [NCH] (2002). 1 in 4 children are victims of "on-line bullying." Available: <http://www.nch.org.uk/information/index.php?i=77&r=125>.
- Orpinos, P., Horne, A. M. & Staniszewski, D. (2003). School bullying: Changing the problem by changing the school. *School Psychology Review*. 32, 431-444.
- Patchin, J. W. & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169
- Rigby, K. (1994). School bullies. *Independent Teacher*, 10(2), 8-9.
- Rigby, K. (2001). *Stop the bullying: A handbook for teachers*. Markham: Pembroke.
- Slater, M. D. (2003). Alienation, aggression and sensation seeking as predictors of adolescent use of violent film, computer and web site content. *Journal of communication*, 53(1), 105-121.
- Stockdale, M. S., Hangaduambo, S., Duys, D., Larson, K., & Sarvela, P. D. (2002). Rural elementary students', parents' and teachers' perceptions of bullying. *American Journal of Health Behavior*, 26(4), 266-277.
- Syts, Y. (2004). Beyond the schoolyard: Examining electronic bullying among Canadian youth. Unpublished Master Thesis, Carleton University, Ottawa, Ontario.
- Vandebosch, H., Van Cleemput, K., Mortelmans, D., & Walrave, M. (2006). Cyberbullying among youngsters in Flanders. Retrieved June 16, 2007 from <http://www.viwta.be/files/cyberbullying%20executive%20overwiev.pdf>
- Willard, N. (2002). Computer ethics, etiquette, and safety for the 21st-century student. Eugene, OR: ISTE.
- Willard, N. (2005). Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats. <http://www.cyberbully.org/cyberbully/docs/cbcteducator.pdf> adresinden 08.09.2009 tarihinde erişilmiştir.
- Willard, N. (2006). *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Cruelty, Threats, and Distress*. Eugene: Center for Safe and Responsible Internet Use.
- Williams, K. R. & Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41, 51-58
- Wolak, J., Mitchell, K. J., & Finkelhor, D. (2007). Does online harassment constitute bullying? An exploration of online harassment by known peers and online-only contacts, *Journal of Adolescent Health*, 41, 51-58.

- Ybarra, M. L., Espelage, D. L., & Mitchell, K. J. (2007). The co-occurrence of Internet harassment and unwanted sexual solicitation victimization and perpetration: Associations with psychosocial indicators. *Journal of Adolescent Health, 41*, 31-41.
- Ybarra, M. L., Diener-West, M. & Leaf, P. J. (2007). Examining the overlap in Internet harassment and school bullying: Implications for school intervention. *Journal of Adolescent Health, 41*, 42-50.
- Ybarra, M. L & Mitchell, K. J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 45*, 1308-1316.

Extended Abstract

Technology is the one of the most important tool today's people. Today most of the technological devices is used by a lot of people especially young people. Technological devices have positive and negative affect in these people's life. One of these negative effects of these tools is cyberbullying.

Cyber bullying is considered as a serious problem people often encounter with. Schools are the places where cyber bullying events take place frequently and teachers hold responsibility for taking precautions for such problems. Some teachers are not aware of cyber bullying problems among adolescents and the significance of them (Beran & Li, 2005; Chibbora, 2007; Keith & Martin, 2005; Li, 2007). It is necessary to raise awareness of teachers for bullying problems. This awareness has been increasing; however, there are still teachers who prefer to disclaim in spite of bullying at schools (Rigby, 1994). The teachers are not aware of that cyber bullying is a new and important problem among the students. Whereas, teachers are aware of face-to-face bullying among students, a very limited number of teachers think that students may harm each other via communication and information technologies (Beran & Li, 2005).

Guidance counselors have some responsibilities to prevent cyber bullying events. Informing students about cyber bullying and developing awareness for psychological influences of such events may be listed as their primary responsibilities. Moreover, exploring prevalence of cyber bullying events at school, developing programs and strategies in order to prevent cyber bullying, forming a position in school staff to interfere with cyber bullying events are significant tasks of guidance counselors. Also they are in charge of informing parents about cyber bullying (Diamanduros et al., 2008).

Teachers, especially, guidance counselors have significant responsibilities to conduct studies in order to prevent cyber bullying events. Students exposed to cyber bullying events may face with psychological trouble and the guidance counselor will be the first person who they will seek help from to solve their problems. Therefore, it is important to determine the awareness level of guidance counselor on this issue. Although there are studies related to cyber bullying, the number of studies regarding awareness of guidance counselors on this issue is very limited.

The purpose of this study is to investigate guidance counselors' awareness level of cyber bullying regarding their gender, seniority, age and to reveal whether there is a difference between guidance counselors and other teachers with respect to cyber bullying awareness level. Cross sectional survey model was used to plan and conduct this study. The sample of this study was composed of 180 guidance counselors working at Ministry of Education in the spring semester of 2009-2010 Academic Year. "Teachers' Awareness of Cyber Bullying Scale" (TACB) developed by Ayas and Horzum (2011) was used to measure guidance counselors' cyber bullying awareness level.

The results indicated that cyber bullying awareness level of female guidance counselors was significantly higher than the male guidance counselors. In addition, it was found that there was a significant, negative slight correlation between the age of guidance counselors and their cyber bullying awareness level. In other words, the older the teachers were, the lower their cyber bullying awareness level. However, their cyber bullying awareness level did not differ with respect to their seniorities. In addition, it was found that cyber bullying awareness level of guidance counselors' was significantly higher than the other teachers.

In this study it was found that cyber bullying awareness of female guidance counselors was significantly higher than the male guidance counselors. İkiz (2009) found that female guidance

counselor's empathetic tendencies were higher than the males'. It is thought that this tendency may result in more sensibility of female and older counselors regarding cyber bullying.

Determining the awareness of the guidance counselor teachers about cyber bullying is enough to show how much they are informed about it. The first thing to do about the cyber bullying is to create awareness. In the study it is seen that the awareness level of the guidance counselor teachers is high. Therefore, the guidance counselor teachers are in need of actions which are going to help them to create awareness. The fact that cyber bullying is done with the help of technological devices requires teachers to gain more literacy about technology. When the teachers' are gained more knowledge on awareness of cyber bulling and needed more personal knowledge about cyber bulling. There is going to be contexts for learning from examples which will create a possible consequence.

The school staff should also be aware of these events to be able to prevent them and guidance counselors have more responsibilities than the other staff to create cyber bullying awareness. Guidance counselors who are not aware of these problems cannot deal with this issue efficiently.

Kaynakça Bilgisi

Horzum, M.B. ve Ayas, T. (2013). Rehber öğretmenlerin sanal zorbalık fakındalık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(3), 195-205.

Citation Information

Horzum, M.B. & Ayas, T. (2013). Exploring guidance counselors' cyber bullying awareness level in terms of various variables [in Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(3), 195-205.